

Зміст

-
- 7 • Ключ до розуміння тексту:
Наважитися жити, а не кам'яніти
(драматичні сюжети
Марка Вовчка)
(Ольга Полюхович)

-
- 31 • Інститутка

-
- 105 • Не до пари

-
- 117 • Козачка

-
- 147 • Ледащиця

Купити книгу на сайті kniga.biz.ua >>>

КЛЮЧ

ДО РОЗУМІННЯ ТЕКСТУ:

Наважитися жити, а не кам'яніти (драматичні сюжети Марка Вовчка)

Марія Олександрівна Вілінська, відома під літературним псевдонімом Марко Вовчок, народилася 10 (22) грудня 1833 року в Орловській губернії (маєток Єкатериненське; зараз — Липецька область РФ). Попри російське походження, вона залишила слід не в одній культурній традиції.

Повість «Маруся» Марка Вовчка, перекладена на французьку та відредагована французьким видавцем і письменником П'єром Жулем Етцелем (псевдонім П.-Ж. Сталь) 1871 року, стала неабиякою сенсацією у Франції. Секрет популярності твору Марка Вовчка для французів був простий: після поразки Третьої республіки вона показувала героїчний пафос та продовження боротьби, тому паралелі були прозорими в історичній перспективі: Маруся асоціювалася із Жанною д'Арк, Україна — з Ельзасом, а козацьке повстання — із

Французькою революцією^{*}. Книжка пережила численні перевидання і стала улюбленою в багатьох французьких родинах. Цей твір популяризував Україну не лише у Франції, а й у всій Західній Європі — повість було перекладено на англійську, італійську та німецьку мови. «Популярність «Марусі» стає ще більш інтригуючою, якщо взяти до уваги, що в ній східноєвропейська нація була показана як цивілізований взірець, який можуть повторювати і більш освічені західні сусіди», — зауважує дослідниця повісті «Маруся» у французькій культурі Ксеня Кебузинська^{**}.

Щоденна газета «La République française» назвала Марусю «визволителькою України, степовою Жанною д'Арк, величною дитиною» (20 грудня 1878 р.). В іншому відгуку цього самого видання читаємо: «Дія відбувається в Україні; героїня — дитина, що жертвує собою й вмирає за свою країну... [...] Це праця патріота. Досвід України зрозуміють усі наші патріоти, думаючи про Альзас...»^{***}. Проте лаври пішли здебільшого

* Ксеня Кебузинська. Українська Жанна Д'Арк: Адаптація «Марусі» Ж.-П. Етцелем / Пер. В. Агеєва // Три долі. Марко Вовчок в українській, російській та французькій літературі / Упоряд. Віра Агеєва. — К.: Факт, 2002. — С. 209.

** Там само. — С. 215.

*** Цит. за: Сталь Ж. (власиво Жюль Гетзель) // Українська мала енциклопедія: 16 кн.: у 8 т. / за ред. Е. Онацького. — Буенос-Айрес: Накладом Адміністрації УАПЦ в Аргентині, 1965. — Т. 7. — Кн. XIV. — С. 1832.

Етцелю, який значився на обкладинці як її співавтор «Маруся, за російською легендою Марка Вовчка, П.-Ж. Етцеля». Це була не перша й не остання несправедливість і прикрість за життя української письменниці.

Її органічні українськість і патріотизм, які зауважили французькі інтелектуали й широке читацтво, були свідомо обрані та культивовані. Народилася Марія на території сучасної Росії, та навчалася в Харкові в приватному пансіоні, де вона чула українську мову, яку розуміла й яка не була чужою для неї. Також її дід любив співати українські пісні, які Марія постійно чула.

Згодом Марко Вовчок познайомилася з українським етнографом, фольклористом і громадським діячем Опанасом Марковичем, своїм майбутнім чоловіком, коли той був у засланні в Орлі після процесу над членами Кирило-Мефодіївського товариства 1847 року. Попри незгоду та рішучі протести своєї тітки (у якій вона жила), Марія виходить заміж за Марковича. Молоде подружжя живе у Чернігові, Києві, Немирові. Марко Вовчок із запалом неофітки досліджує та відкриває для себе світ української культури та побуту.

В. Бойко. Марко Вовчок. — Київ; Ляйпціг: Українська накладня, [б. р.]. — С. 34-35.

Люди дивуються, що я весела: надійсь, горя-біди не знала. А я зроду така вдалася. Уродись, кажуть, та і вдайся... Було, мене й б'ють (бодай не згадувать!) — не здержу серця, заплачу; а роздумаюсь трохи — і сміюся. Бува лихо, що плаче, а бува, що й скаче, — то так і моє лишенько. Якби мені за кожною бідою моєю плакати, досі б і очі я виплакала. Батька-матері не зазнаю: сиротою зросла я, при чужині, у людях. Хоч не було діла важкого, — так забували про мене, чи я не голодна, не холодна, чи жива я...

На десятиліттях взяли мене в двір. Стара пані була не що, сумирна собі, — може, тому, що вже благенька була, ледве ноги волочила, а заговорить — тільки шам-шам, одразу й не розбереш; так куди вже бійка! не на умі. Увесь день на ганочках; нічка йде — охає та стогне. А за молодого віку, славлять, вигадочки були чималі і в неї... та треба ж колись і перестати.

За мене, то вже в дворі жили ми спокійненько; одно було горе, що з двору й ступити не пустять. Хіба вже на велике свято, що до церкви одпросимось, а в неділю й не думай. «Розволочитесь, — було, каже пані гніваючись, — не пуцу!.. Не той ще вік ваш, щоб бога пильнувати: ще матимете час, — не зараз вам умирати».

Сидимо, було, день при дні у дівочій та робимо. А тихо коло тебе, як зачаровано. Тільки пані заоха або хто з дівчат на ухо за чим озветься, котора зітхне з нуду. Докучає, було, та робота, докучає, — аж пече; та що врадиш? Спасибі хоч за те, що не б'ють десять раз на день, як от по інших чуємо.

А як коли, то, було, звеселіємо не знать чого. Веселенько нам, — аж серце трепече! Коли б воля, заспівав би так, щоб і на селі лунало... Не всмілимось!.. Ізглядуємось, та сміх нас так і бере. То одна моргне бровою, а друга їй одморгує; то прив'яжуть тую до стільчика косою; інша зскочить та почне вистрибувати дибки-дибки, щоб пані не почувала, — крутиться, вертиться, тільки рукава май-май-май... Чого, було, не виробляємо!

У старої пані не було роду, окрім мала собі унучечку, — у Києві обучалась у якомусь там... от коли б вимовити... ін-сти-ту-ті... Було частенько до старої листи шле; а стара тії листи щодня вичитує, — і попоплаче над ними, і попосміється. Коли пише унучечка, щоб уже приїздити